

De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: *à la recherche du modèle perdu*

INLEIDING

Bijna 40 jaar na zijn totstandkoming bepaalt de historische wet op de jeugdbescherming van 1965 nog steeds het kader en het model van de maatschappelijke reactie op jeugddelinquent gedrag. Ondanks de staats hervormingen en enkele partiële, hoewel belangrijke hervormingen (wet van 1994) werd er niet getornd aan het basismodel van de wet. Nochtans werden er in de loop van dezelfde periode meer dan één kritiek geformuleerd op de bestaande wetgeving op de jeugdbescherming en haar toepassing in de praktijk. Al van in het begin is de hervorming van de wet de inzet van een debat dat voortduurt, maar het heeft nog niet tot een daadwerkelijk resultaat geleid.

Vandaag dient zich een nieuwe poging voor de lang aangekondigde hervorming aan met het voorontwerp Onkelinx dat eerstdaags in het parlement zal besproken worden¹. In deze bijdrage staan we stil bij dit *voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd* en de hervorming die hierin wordt uitgewerkt.

In een eerste stap zullen we de aangekondigde hervorming kort plaatsen in het kader van het Belgische beschermingsdebat, met in het bijzonder aandacht voor de opmerkelijke blijde (her)intrede die het beschermingsmodel bij deze hervormingspoging maakt. Daarop bespreken we kort de belangrijkste krachtlijnen van het voorontwerp zelf. En tot slot houden we de hervormingsvoorstellen tegen het licht van de ogenschijnlijke status quo en consensus betreffende het beschermingsmodel: de continuïteit en consensus worden met zoveel brio, toeters en bellen geproclameerd dat een gezonde argwaan meer dan legitiem is.

1. VAN EEN UITGELEIDE AAN DE JEUGDBESCHERMING NAAR DE BLIJDE (HER)INTREDE VAN DE JEUGDBESCHERMING

De modellendiscussie begeleidt sinds jaar en dag het debat over de hervorming van de Belgische jeugdbescherming. Al in de jaren '70 worden zowel vanuit academische hoek als vanuit het werkveld kritieken geformuleerd die zowel het theoretisch-juridisch model als de toepassing van de wetgeving en de jeugdbeschermingpraktijk viseren: het gebrek aan rechtswaarborgen, het falen en de paradox van de gedwongen hulpverlening, de dubbele rol van de jeugdrechter tussen zalven en slaan, de continue stijging van het aantal geplaatste minderjarigen sinds 1965, de stigmatiserende en selectieve werking van de jeugdbeschermingpraktijk, de uitdijning van het "net" van sociale controle en het verregaande interventionisme, de onduidelijkheid in het taalgebruik en de verwarring tussen maatregelen, straffen of sancties en hulpverlening, de positie van het slachtoffer, ...²

Er heerst dus sinds lang een zekere consensus over de noodzaak van een hervorming van de historische wet. Deze consensus betreft echter niet de richting en draagwijdte van de noodzakelijke hervorming. De daar op te tekenen vertoogverschillen

moeten geplaatst worden ten aanzien van de aanwezigheid van diverse belangengroepen en professionele organisaties en van diverse ideologische politieke en sociale strekkingen. Hoewel sommigen radicaal pleiten voor een *uitgeleide aan de jeugdbescherming* en het uitwerken van een jeugdsanctiemodel, spreken anderen zich eerder uit voor een hervorming of verbetering van het bestaande kader rekening houdend met geformuleerde kritieken³.

Voorals de plaats van de rechtswaarborgen of de rechten van minderjarigen kan in het hervormingsdebat als een soort wissel of schakelaar gelezen worden. Een centrale kritiek is precies het ontbreken van de rechtswaarborgen en rechtsbeginselen die garant moeten staan voor de rechtsbescherming waar ook minderjarigen, zelfs delinquente minderjarigen, recht op hebben. Het beschermingsmodel stelt immers een systeem in waar juist de klassieke rechtsbescherming uitgeschakeld wordt om een verregaande interventie van overheidswege mogelijk te maken. De beschermingsfilosofie steunt daarom op een verregaande individualisering van de interventie, die gelegiti-meerd wordt vanuit en in functie staat van de centrale notie van het belang van het kind. Deze problematiek is echter delicaat. Een kritische analyse van het rechtenvraagstuk binnen de jeugdbescherming heeft geleid tot het pomen van een *justice model* tegenover het *welfare model*. Deze piste van analyse is echter de gemakkelijke prooi gebleken van repenaliserende pendelbewegingen⁴. Het pleidooi voor de rechten van kinderen, met zijn kritiek op het beschermingsmodel, heeft sinds het einde van de jaren '80 en vooral in de loop van de jaren '90 in België de aanwezigheid benadrukt en versterkt van een stroming die een constructief sanctiemodel bepleitte. Maar de lectuur van dit constructief sanctioneren wordt onmogelijk gemaakt vanwege haar vermeende repenaliseringsbedoeling. Het lijkt wel alsof de rechten van de minderjarigen leiden tot de impasse tussen beschermen en sanctioneren ... De reflex van de vlucht achteruit en het behoud van het beschermingsmodel is daarbij begrijpelijk, maar resulteert ook in een situatie waarbij "een globale verbetering van de rechtspositie van de minderjarige het risico (loopt) tot stilstand te komen"⁵.

Vanaf het begin van de 21ste eeuw wordt de grondige hervorming van de Belgische jeugdbescherming steeds concreter met diverse pogingen, wetsvoorstellen en voorontwerpen. Twee recente voorontwerpen kunnen beschouwd worden als belangrijke mijlpalen in het hervormingsdebat en in een analyse van de recente evoluties, vraagstukken en toekomstperspectieven van het Belgische jeugdrecht: het voorontwerp Verwilghen (2001) *houdende antwoorden op antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen* en het voorontwerp Onkelinx (2004) *tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd*. Deze twee initiatieven zijn van belang omdat ze een opvallende wending in het Belgische hervormingsdebat illustreren.

Het voorontwerp Verwilghen (2001).

In 2001 wordt het voorontwerp houdende antwoorden op jeugddelinquent gedrag officieel voorgesteld. Dit voorontwerp hield een volledige hercodificatie in van de bestaande federale wetgeving op de jeugdbescherming. Het voorontwerp Verwilghen trachtte - poneerde althans - een synthese te zijn van bijna 30 jaar kritiek en debat. Wie de memorie van toelichting analyseert, wordt er herhaaldelijk op gewezen dat een integratie van de grote kritieken en problemen m.b.t. de bestaande jeugdbescherming, in het bijzonder het kinderrechten kader en de erfenis van het jeugdsanctie-model, mede aan de basis liggen van dit voorontwerp. Het was in ieder geval het eerste con-

crete voorstel in jaren dat een volledige hervorming van de jeugdbescherming vooropstelde. Het vormde dan ook een solide basis voor een vruchtbaar zowel maatschappelijk als parlementair debat. Maar deze poging kon niet rekenen op de nodige politieke consensus binnen de regering. In het bijzonder vanwege de Franstalige politieke coalitiepartijen was de weerstand bijzonder groot⁶. Het voorontwerp Verwilghen ging ten onder enkele maanden nadat de Everberg wet nog in sneltempo was doorgevoerd. Verschillende redenen en argumenten kunnen hiervoor aangestipt worden. Eén gegronde reden kon gevonden worden in precies de pendelbeweging richting repenalisering en repressie die de politieke achtergrond vormt waartegen het voorontwerp tot stand kwam⁷.

In de toelichting bij het voorontwerp werd gewag gemaakt van een pragmatische "weg" uit de modellendiscussie, m.n. een *kinderrechtenmodel*. Het vraagstuk van de rechten van minderjarigen in de hervorming van de jeugdbescherming veronderstelt echter een delicate oefening. Immers, het vertoog van zowel de toenmalige eerste minister, als de minister van justitie, die duidelijk (ook in het veiligheidsplan van de regering) aanstuurde op een "hardere" aanpak van jeugdcriminaliteit plaatste deze evenwichtsoefening in een gekleurd licht. De media aandacht voor spectaculaire en minder spectaculaire zaken vervulde daarbij een versterkende *moral panic* rol. Ook het bredere politiek en maatschappelijk klimaat werd (en wordt!) getekend door een discours waarin repressie, harde aanpak van jeugdcriminaliteit en bescherming van de maatschappij centraal stond (staat)⁸. Argwaan en wantrouwen waren dus wel op hun plaats. Een pleidooi voor rechten van minderjarigen mag immers geen alibi of pasmunt zijn voor het introduceren van een puur op harde aanpak gerichte toepassing van een *justice* systeem. En dat risico zat er wel degelijk in. Uit de eerste analyses van de tekst van het voorontwerp bleek dat op meerdere punten een penale richting werd ingeslagen: er was immers sprake van "straffen" en dus van "leedtoevoeging", in het Frans vertaald als *vexatoire*. Het werkte als een rode lap op een stier. De ongelukkige passage in de vertaalde tekst heeft de politieke ondergang van het voorontwerp op haast symbolische wijze mogelijk gemaakt. De politieke labelling en het repressieve discours stonden een constructieve lectuur van het voorontwerp voor sommigen in de weg. Op besloten kabinetsvergaderingen werd het lot van Verwilghen's *voorontwerp houdende antwoorden* bezegeld⁹. Een echt maatschappelijk en politiek parlementair debat is men uit de weg gegaan, om de coalitievrede binnen de regering te bewaren. Sommigen wijzen op de historische kans die hier werd gemist¹⁰, anderen echter geven aan dat de repenaliseringsbeweging waarvan het voorontwerp een duidelijke drager was, werd afgewend¹¹.

Het *débat* van het voorontwerp Verwilghen deed het brede hervormingsdebat enigszins stilvallen. De regering had echter wel een consensus bereikt over de minimaal noodzakelijke dimensies van de toekomstige hervorming: enerzijds de modernisering van de wet van 1965 en anderzijds een versoepeling van de uithandengeving. De verkiezingsuitslag veranderde echter de politieke constellatie en machtsverhoudingen op federaal niveau. Een nieuwe nu parse regering trad aan, met een nieuwe minister van justitie van een andere politieke signatuur (PS).

Het voorontwerp Onkelinkx (2004).

Na het regeringsakkoord en een enkel interview met de Minister van Justitie in de media heerste er een ogenschijnlijke stilte. Toen kwam er plots leven in de brouwerij. Na tientallen jaren van discussie en kritiek op het beschermingsmodel bleek plots het

afstappen van dit model en een noodzakelijke nieuwe codificatie van het jeugd(sanc-tie)recht, niet meer zo noodzakelijk en vooral een brug te ver voor het Belgische politie-ke bestel. Het regeerakkoord vermeldde nog dat er een modernisering van de wet betreffende de jeugdbescherming zou komen, "met het oog op een betere bescherming van en het geven van meer kansen en hulp aan jongeren om zich in te passen in onze veeleisende samenleving. Daarnaast zal dit nieuwe jeugdrecht voorzien in een *sanctio-nering* van delinquente jongeren tegen wie dit het enige middel is om onze maatschappij tegen hun criminele activiteiten te beveiligen"¹².

Begin 2004 komt Minister van Justitie Onkelinx met haar kadernota inzake de her-vorming van de jeugdbescherming naar buiten. Op dat ogenblik wordt de wending die het Belgische hervormingsdebat neemt meer dan duidelijk: "(e)n globale invraagstel-ling van de filosofie van de wet van 1965 is niet (meer?) op zijn plaats". Na een brede consultatieronde betreffende een voorlopig voorontwerp (in maart-april 2004), ligt nu een definitief voorontwerp op tafel dat kortelings aan het parlement zal voorgelegd worden. In de Memorie van Toelichting wordt opnieuw de basisstelling bevestigd: "Dit ontwerp is er dus niet op gericht de filosofie van de wet van 8 april 1965 in vraag te stel-len .... Het thans geldende beschermingssysteem vormt een passend antwoord voor de meeste situaties die zich thans voordoen"¹³. Minder dan tien jaar geleden zou niemand er aan gedacht hebben om dit zo boudweg te stellen.

Op korte termijn heeft zich een duidelijke wending voorgedaan in het Belgische hervormingsdebat. Van een jeugdsanctierecht of een uitgeleide aan de jeugdbescher-ming is vandaag helemaal geen sprake meer. We kunnen op dit ogenblik enkel vast-stellen dat er zich in de periode tussen de twee voorontwerpen een betekenisvolle ver-schuiving heeft voorgedaan binnen het vertoog over de Belgische hervorming van de jeugdbescherming: van een voorstel tot erkenning van de rechten en verantwoorde-lijkheid van de minderjarige in het kader van de maatschappelijke reactie, zijn we terechtgekomen bij een vernieuwde erkenning van het klassieke beschermingsmodel, waar jeugddelinquentie gezien wordt als een symptoom van een achterliggende socia-le, opvoedkundige of individuele problematiek. Na 30 jaar discussie en kritieken op het jeugdbeschermingsmodel en haar praktijk doet zij wederom haar blijde intrede in het Belgische jeugdbeschermingsdebat. Het lijkt erop dat de aangekondigde modernisering van de wet op de jeugdbescherming inderdaad zal resulteren in de "vlucht achteruit, in de hoop jongeren te beschermen tegen repenaliseringtendensen"¹⁴. Maar of dit wel degelijk het geval is, blijft de te onderzoeken vraag. Om ze te beantwoorden moeten we eerst nagaan wat de wending concreet omvat en daarna de afgekondigde status quo en consensus met betrekking tot het beschermingsmodel kritisch tegen het licht houden.

2. DE HERVORMING ONKELINX: KRACHTLIJNEN

Op 22 oktober 2004 gaf de federale ministerraad zijn goedkeuring aan het voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Centraal uitgangspunt van deze hervorming is het behoud van het kader van het beschermingsmodel zoals uitgewerkt in de wet van 1965 (Wjb). Dus laten we alvast dui-delijk stellen dat deze hervorming geen fundamentele hercodificatie inhoudt van het jeugdrecht. De voorgestelde hervorming behelst "enkel" het wijzigen van bestaande bepalingen en het invoegen van nieuwe bepalingen in de bestaande wetgeving. Dit voorontwerp omvat 48 artikelen die wijzigingen voorstellen aan de wet van 8 april 1965, de bepalingen van het Strafwetboek en het Gerechtelijk wetboek.

Met de kadernota als referentiepunt kunnen we vaststellen dat de belangrijkste krachtlijnen bevestigd worden in het ingediende voorontwerp. Drie krachtlijnen staan nog steeds centraal: de uitbouw van alternatieven voor de plaatsing; het responsabiliseren van de ouders en het hervormen van de procedure van uithandengeving. Een duidelijk zichtbaar resultaat van de consultatieronde die volgde op de Kadernota is het nu expliciet naar voor schuiven van het herstelrechtelijke model naast het beschermingsmodel¹⁵.

2.1. Veertig jaar later: opnieuw alternatieven voor de plaatsing

Een eerste krachtlijn van dit voorontwerp is "te zorgen voor een diversificatie van de mogelijke maatregelen teneinde te voorzien in een alternatief voor de plaatsing"¹⁶. Om dit te bereiken richt de hervorming zich op drie belangrijke pistes. Ten eerste zal het OM "nieuwe" bevoegdheden krijgen. Ten tweede krijgt de jeugdrechter meer maatregelen ter beschikking. En ten derde zal het herstelgericht model als een parallel - bijkomend antwoord op jeugddelinquent gedrag een wettelijke regeling krijgen. Op deze manier tracht men het beroep dat gedaan wordt op alle soorten plaatsing te verminderen en de voorkeur die wordt gegeven aan het behoud van de minderjarige in zijn eigen leefmilieu teneinde hem de kans te bieden voor *herstel* te zorgen, te stimuleren.

ANTWOORDEN VAN HET PARKET. De nieuwe bevoegdheden die aan het parket worden toebedeeld beogen een expliciete verwettelijking van in de praktijk gegroeide "pragmatische actiemogelijkheden"¹⁷. Drie mogelijkheden zullen hierbij worden "erkend". Ten eerste is er de formele berisping of herinnering aan de wet. Hierbij zal de parketmagistraat informatie verschaffen over de risico's en mogelijke maatregelen of straffen die men kan oplopen. Ten tweede zal voornamelijk de huidige praktijk van bemiddeling op parketniveau tot deze nieuwe (nu wettelijke) mogelijkheden behoren. Tenslotte zal de procureur ook de bevoegdheid krijgen om de "onverschillige" ouders van een minderjarige die erkent een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, voor te stellen een ouderstage te volgen (art. 10 Voorontwerp). Deze laatste mogelijkheid past in het kader van een versterkte aandacht voor de "slechte ouder" die deze hervorming tekent.

We kunnen alvast hier concluderen dat de verwettelijking van bestaande praktijken *enkel* de berisping en de bemiddeling betreft. De versterking van de reactiemogelijkheden van het openbaar ministerie ten aanzien van jongeren die verdacht worden van feiten betreft *niet* het "voorstellen" van een gemeenschapsdienst of andere vormen van alternatieve sanctionering en diversieprojecten op parketniveau die vandaag bestaan. Tot nader order moeten we deze blijven rekenen tot de bekritiseerbare pretoariaanse praktijken van maatschappelijke reactie.

NIEUWE MAATREGELEN VAN DE JEUGDRECHTER. De uitbreiding van de mogelijke maatregelen waarover de jeugdrechter en de jeugdrechtbank kan beschikken ten aanzien van een jongere verdacht van als misdrijf omschreven feiten vormt een belangrijke tweede piste in het luik "alternatieven". Het artikel 37 wordt dus grondig gewijzigd wat betreft het gamma voorziene maatregelen¹⁸. De vier bestaande maatregelen van art. 37 Wjb worden uitgebreid tot 12 mogelijke autonome maatregelen. De meest in het oogspringende nieuwkomers zijn: de herstelgerichte maatregel, de intensieve educatieve begeleiding door een referentieopvoeder, de (autonome) prestatie van opvoedkundige aard (maximum 150 uur), de ambulante behandeling, de verwezenlijking van een positieve prestatie bestaande uit een opleiding of een georganiseerde activiteit. Naast de uitbreiding en verzelfstandiging van de maatregelen moeten we er echter op

wijzen dat het voorontwerp voorziet in een soort expliciete cumulatieve menuoptie. De jeugdrechter kan een combinatie van maatregelen opleggen, wat de diversiteit uiteraard sterk vergroot.

De jeugdrechter kan het behoud van de minderjarige in zijn leefmilieu echter bijkomend afhankelijk maken van voorwaarden¹⁹. Er zal dus een art. 37 § 2bis worden ingevoegd waardoor de rechtbank in de gevallen waar de minderjarige in zijn milieu wordt gelaten voorwaarden kan stellen aan deze "vrijheid". Opmerkelijk is dat naast de vroegere voorwaarden (onderwijs, prestatie en pedagogische of medische richtlijn) ook de betaalde arbeid ter vergoeding van het slachtoffer, het volgen van een leerproject, het deelnemen aan sport of culturele activiteiten en verbodsmaatregelen (zoals het verbod op contact met personen, op het bezoeken van plaatsen of het verrichten van activiteiten) werden opgenomen.

Het voorontwerp is vernieuwend met het voorstel om de minderjarige een eigen verbintenisproject te laten voorleggen aan de jeugdrechter. Hiertoe zal in artikel 37 een paragraaf 2ter worden ingevoerd²⁰. Filosofie van deze piste is de minderjarige een actieve rol te laten vervullen in het bepalen van de op te leggen maatregelen. Welk soort verbintenis kan de jongere hierbij voorstellen? Dat kan gaan van het aanbieden van verontschuldigen, over herstel van schade, het reïntegreren van het schoolleven, het uitvoeren van een leerproject, tot het volgen van een ambulante behandeling (psychologisch, seksuele opvoeding, alcohol of drugverslaving) en het zich aanmelden bij de diensten bijzondere jeugdbijstand (buitengerechtelijke hulpverlening). Via deze "methodiek" tracht de hervorming een maatregel in het leven te roepen die de intrinsieke motivatie van de minderjarige rechtstreeks mobiliseert. Contractueel pedagogisch handelen met minderjarigen wordt in vele opvoedingspraktijken gebruikt en berust op de idee dat hierdoor niet alleen de jongere erkend wordt als actor, maar ook duidelijke afspraken gemaakt worden die de minderjarige responsabiliseren. Dit zelfde pedagogisch idee hanteren in een gerechtelijk kader, vraagt toch om enige behoedzaamheid. De jongere laten deelnemen in zijn eigen "straftoemeting" is niet vrijblijvend. De dwanguitoefening kan immers leiden tot een uitholling van de pedagogische essentie van *empowerment* die deze methodiek voorstaat.

VERMINDEREN VAN PLAATSIJNGEN. Met het oog op het verminderen van het aantal plaatsingen stelt het voorontwerp het subsidiariteitsprincipe voorop. Zo wordt expliciet de voorkeur gegeven aan de ambulante maatregelen tegenover de plaatsingsmaatregelen²¹. Deze subsidiariteit wordt ook nog versterkt door het inbouwen van een selectieve toegang tot de plaatsing in de zowel open als gesloten afdelingen van de gemeenschapsinstellingen. Het voorontwerp stelt voor in artikel 37 een paragraaf 2quater in te voeren die een aantal beperkingen oplegt inzake de plaatsing in de gemeenschapsinstellingen. Jongeren kunnen slechts vanaf 12 jaar geplaatst worden in de open afdelingen van de gemeenschapsinstellingen. Zij moeten tenminste 14 jaar oud zijn voor de gesloten afdelingen. Naast de leeftijd vormt ook de misdrijfscategorie een belangrijk selectiecriteria. Naar een open afdeling kunnen enkel jongeren gestuurd worden (12 jaar of meer) die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd dat ingeval gepleegd door een volwassene, een correctionele hoofdgevangenisstraf tot gevolg kan hebben van tenminste 3 jaar of het een feit betreft omschreven als slagen en verwondingen. Wat betreft de plaatsing in een gesloten afdeling (jongeren vanaf 14 jaar) gaat het dan om feiten waar een straf op kan volgen van 5 tot 10 jaar of meer. In beide gevallen, open of gesloten afdeling, geldt ook recidive als een bijkomend selectiecriteria. Het herintroduceren van strafrechtelijke criteria ten aanzien van het bepalen van een beschermingsmaatregel is natuurlijk een eigenaardige zaak, aangezien in

het beschermingsmodel het bepalen van de maatregelen fundamenteel enkel steunt op de inschatting van de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn milieu.

2.2. Herstelrecht

Zoals aangestipt in de inleiding treedt in dit voorontwerp het herstelrechtelijk model duidelijk als een essentiële vernieuwing op de voorgrond²². In de eerste plaats kan opgemerkt worden dat de wijziging van de officiële titel van de Wjb een expliciete verwijzing naar het herstel van de schade inhoudt²³. De Memorie van Toelichting spreekt van een "consécration du modèle restaurateur", door de bijzondere aandacht die gegeven wordt aan het implementeren en wettelijk regelen van bestaande herstelgerichte praktijken, in casu bemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg ("hergo"). Deze nieuwe antwoorden op jeugddelinquent gedrag beogen om de door het slachtoffer en/of de gemeenschap geleden schade te herstellen, en zodoende de bindingen te herstellen. Herstelgericht werken, geeft aldus de Memorie van Toelichting, de mogelijkheid om een herstellend signaal te geven aan het slachtoffer, alsook een *opvoedkundig* signaal aan de jongere, wat responsabilisering in de hand werkt²⁴.

Het voorontwerp beoogt het herstelgericht afhandelen mogelijk te maken op alle momenten van de vervolging.

Een eerste moment daarbij is het parket. Zij krijgen de bevoegdheid om in alle dossiers de bemiddelingsprocedure aan te bieden en de betrokken partijen te informeren over de mogelijkheid tot bemiddeling²⁵. Hieraan worden drie voorwaarden gekoppeld die (1) de vrijwilligheid, (2) het vermoeden van onschuld (erkenning van de feiten) en (3) er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld. Het parket moet de (niet) oriëntering van het dossier naar bemiddeling schriftelijk motiveren. Opmerkelijk is dat aan doorverwijzing naar én slagen van de bemiddeling op parketniveau ook een verval van strafvordering werd verbonden. Wanneer een bemiddeling slaagt, er een akkoord tot stand kwam en dat akkoord werd uitgevoerd volgens de afgesproken modaliteiten, dan wordt de strafvordering beëindigd. In deze zin kan de herstelbemiddeling op het niveau van het parket een daadwerkelijk "alternatief" voor de strafrechtelijke vervolging worden. Precies deze garantie leidt tot de kritiek van de gemiste kans vanuit herstelrechtelijke hoek²⁶.

Een tweede moment lijkt, aldus de Memorie van Toelichting, de herstelgerichte maatregelen als voorlopige maatregelen, met daarop volgend de maatregelen ten gronde. Het voorontwerp introduceert hiertoe een nieuw artikel 37*bis*, bepalend als herstelgerichte maatregelen de bemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg²⁷. Ook hier moet aan dezelfde voorwaarden worden voldaan: vrijwilligheid van de betrokkenen, ernstige aanwijzingen van schuld, erkenning van de als misdrijf omschreven feiten door de minderjarige. In het nieuwe artikel 37*bis* §2 en §3 wordt net zoals voor het parket, bepaald dat de rechtbank de partijen in een dossier *moet* voorstellen (schriftelijk) om aan een bemiddeling en een Hergo deel te nemen. Dit betekent opnieuw dat in alle dossiers een herstelgerichte afhandeling moet overwogen worden. Het bereikte akkoord moet ter homologatie voorgelegd worden aan de rechtbank, die het slechts kan weigeren indien het strijdig is met de openbare orde. Indien de herstelgericht afhandeling geslaagd is (tot en met de uitvoering van het akkoord), dan moet dit resultaat van invloed zijn op de definitieve maatregelen. De rechtbank moet dus rekening houden met de geleverde herstelinspanning. Echter, in geval van mislukking van de herstelgerichte maatregel kunnen noch de erkenning van de feiten, noch het verloop of het resultaat van de maatregel ten nadele van de jongere worden gebruikt²⁸. Deze

mooie principes zijn uiteraard essentieel vanuit een puur herstelrechtelijk perspectief, maar kunnen de nodige problemen opleveren wat betreft de rapportage tussen bemiddelingsdiensten en doorverwijzers.

2.3. Over slechte ouders

Vanuit het behoud van de beschermingsfilosofie poneert de Minister in haar Memorie van Toelichting het klassieke idee dat "gevaarlijk, misdadig gedrag (...) soms zijn oorsprong (kan) vinden in de familiesituatie"²⁹. Reeds vroeger bestond de mogelijkheid om in te grijpen ten aanzien van de "slechte" ouders. De klassieke figuur van de slechte ouder krijgt in de voorgestelde hervorming een vernieuwde aandacht. Bedoeling is nu om ouders te responsabiliseren ten aanzien van het onrechtmatige gedrag van hun kinderen. De middelen die hiertoe worden voorzien zijn dubbel van aard. Enerzijds wenst men de betrokkenheid van de ouders in de vervolgingsprocedure wettelijk te waarborgen³⁰. Anderzijds echter voorziet het voorontwerp ook in de mogelijke sanctiëring van diezelfde ouders. Zo zullen ouders die zonder geldige reden niet komen opdagen in de verschillende fasen van de procedure kunnen worden gesanctioneerd met een geldboete. Maar het voorontwerp gaat nog een stap verder. Ten aanzien van duidelijk (?) onverschillige ouders kunnen naargelang het geval de procureur, de jeugdrechter of de jeugdrechtbank een ouderstage voorstellen dan wel opleggen³¹. Dit voorstel roept vele zowel theoretische als praktijkgestuurde vragen op. Wat is "duidelijke onverschilligheid"? Het voorontwerp voorziet nergens in een duidelijke juridische omschrijving. Ook stelt zich de vraag wat zo'n ouderstage precies inhoudt? Blijkbaar is men de mosterd gaan halen bij enkele Franse experimenten, maar voor zover bekend is er in België nog geen lopend experiment met ouderstages. Tot slot, kan men zich afvragen of de jeugdrechtbank wel bevoegd is om ouders (volwassenen!) te "bestrafen" omwille van onverschilligheid? In de Memorie van toelichting wordt immers expliciet toegegeven dat het gaat om een sanctionerend antwoord. Er wordt echter snel aan toegevoegd dat deze sanctie "accessoir kadert onder de hulp en bijstand aan personen" en dat "de ouderstage (...) *in fine* ten goede komt van de betrokken jongeren"³². Men kan zich afvragen of dit instrumenteel antwoord op de bedenkingen van de Raad van State in zijn advies, afdoende is³³.

2.4. Hoera! De jeugdbescherming werkt... behalve voor sommigen!

Het argument van het behoud van het beschermingsmodel steunt op een zeer opmerkelijke stelling die reeds in de Kadernota de wereld werd ingestuurd. Het goede nieuws luidt dat de jeugdbescherming werkt in het merendeel van de gevallen³⁴. Het slechte nieuws is dan natuurlijk dat er toch enkele uitzonderingen zijn, ten aanzien van wie het systeem beperkingen kent. Gelukkig is deze groep aldus de Memorie van Toelichting duidelijk identificeerbaar: het gaat dan voornamelijk om recidivisten en/of gevallen van zware criminaliteit.

Opvallend is dat deze "stelling" over de effectiviteit van de bestaande jeugdbescherming op geen enkele manier wordt onderbouwd. Als ik goed geïnformeerd ben, dan zijn er in België geen evaluatiestudies van de uitvoering van beschermingsmaatregelen beschikbaar. Bovendien stelt het (wetenschappelijk) evalueren van de aanpak van (jeugd)criminaliteit de nodige methodologische problemen³⁵. De *what works* stelling van de Minister graaft echter niet verder dan het poneren van de vaststelling dat sommige jongeren uit de boot vallen, ontoegankelijk of ongevoelig zouden zijn voor de

jeugdbeschermingdémarche. De wat simpele conclusie is dan dat deze jongeren niet passen in of inadequaaf zijn voor de jeugdbescherming. Deze redenering brengt de Minister tot één van de politiek en discursief centrale krachtlijnen van deze hervorming: de procedure van de uithandengeving. Immers, wanneer men deze uitzonderlijke procedure gebruikt, wordt, aldus de Memorie van Toelichting, erkend dat het specifieke stelsel voor minderjarigen gefaald heeft³⁶.

Dit mechanisme van doorverwijzing naar de gewone strafrechter bestond al in 1965 en werd al eens versoepeld in 1994. De voorgestelde hervorming raakt in weze niet aan de grond van mechanisme binnen de wetgeving op de jeugdbescherming. De vandaag voorgestelde hervorming is drieledig. Ten eerste wil men de procedure versnellen door kortere proceduretermijnen in te voeren³⁷. De grondrechten van jongeren (en dus het IVRK) bepalen immers dat ook voor jongeren de redelijke termijn geldt. Ten tweede wordt er een bijzondere correctionele kamer opgericht waarnaar de uithandengegeven jongeren zullen verwezen worden³⁸. En ten derde zal de eventuele opsluiting van deze minderjarigen gebeuren in een federaal gesloten centrum³⁹. Het is nog onduidelijk of dit betekent dat de huidige instelling in Everberg of veeleer een nieuwe bijkomende jeugdgevangenis de bestemming wordt van jongeren tegen wie de uithandengeving gevorderd werd, jongeren die in voorhechtenis geplaatst worden alsook zij die veroordeeld worden tot een gevangenisstraf.

De kern van de hervorming Onkelinx betreffende de uithandengeving moet hier gezocht worden. Niet zozeer het mechanisme zelf van de uithandengeving wordt hervormd, maar wel de uiteindelijke straftoemeting en strafuitvoering worden aangepast. Deze hervorming beoogt in feite een "verbetering" van de strafuitvoering ten aanzien van deze uithandengegeven minderjarigen. Het uitbouwen van een specifiek op deze jongeren gericht federaal penitentiair antwoord kan positief worden bevonden. Het kan bovendien passen in het kader van de al bestaande samenwerkingsakkoorden betreffende de hulpverlening aan gedetineerden. Maar vanuit historisch-criminologisch perspectief kan echter geopperd worden dat de oprichting van dit soort speciale voorzieningen een aanzuigend effect zal hebben op de tot nog toe uitzonderlijke toepassing van de uithandengeving.

Als tegenwicht voor de uithandengeving als uitsluitingmechanisme legitimeert het voorontwerp de mogelijkheid om jongeren langer (voorbij de meerderjarigheid) binnen de jeugdbescherming te houden. Dit moet mogelijk gemaakt worden door het opleggen en verlengen van maatregelen voorbij de meerderjarigheid op te trekken tot de leeftijd van 23 jaar⁴⁰. Dit geldt in het bijzonder voor jongeren vanaf de leeftijd van 16 jaar (i.p.v. 17 jaar!) die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Dit geldt echter ook voor geplaatste ernstige jeugdgedelinquenten tussen 12 en 17 jaar die wangedrag of gevaarlijk gedrag vertonen.

2.5. Rechten van minderjarigen

Een opmerkelijke afwezige krachtlijn in de hervorming van Onkelinx is deze van de rechten van minderjarigen. Nochtans is dit één van de centrale vraagstukken in het debat over de hervorming van de bestaande jeugdbescherming. Nergens in het voorontwerp wordt een expliciete bepaling opgenomen die bijvoorbeeld het internationale kinderrechten kader als toetssteen erkent. De Memorie van toelichting stelt echter wat overmoedig dat "het wetsontwerp (...) bijzondere aandacht (besteedt) aan de rechtswaarborgen van de minderjarige"⁴¹. Een iets genuanceerdere lectuur van het voorontwerp toont aan dat enkele voorstellen raken aan het rechtenvraagstuk. De selectieve

toegang tot de plaatsing in de gemeenschapsinstellingen kan daartoe zeker gerekend worden. Daarnaast moeten we ook wijzen op de bedoeling van het voorontwerp om de beslissingen ten aanzien van delinquente minderjarigen te objectiveren. Het transparanter en objectiever maken van de vandaag discretionnaire beslissingsruimte van de jeugdrechter en de jeugdrechtbank kan begrepen worden als een versteviging van de rechtspositie van de minderjarige.

Deze objectivering tracht men te realiseren door enerzijds een explicietere motiveringsplicht in te voeren én anderzijds de bepaling van de maatregelen te koppelen aan criteria waarmee de jeugdrechtbank rekening dient te houden⁴². Beide kunnen gelezen worden als zeer timide stappen in de richting van een reflectie over het proportionaliteitsvraagstuk binnen de jeugdbescherming. Naast de basiscriteria uit het beschermingsmodel, m.n. de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn leefomgeving, duiken hier echter meer strafrechtelijke criteria op de voorgrond. Zo zal de jeugdrechter in de toekomst expliciet de ernst van de feiten, de omstandigheden en de gevolgen van het misdrijf, alsook recidivekenmerken in rekening moeten brengen bij zijn beslissing. Ook de openbare veiligheid én de veiligheid van de betrokkene moeten de beslissing van de jeugdrechter sturen. Op deze manier verwerft een veeleer strafrechtelijke logica zijn plaats binnen het gehuldigde beschermingsmodel. Meest opmerkelijke element waarmee de jeugdrechter zal moeten rekening houden in zijn beslissingsproces is "de mate waarin de behandelingswijzen, de vormen van opvoedkundige trajectwerking of enige andere middelen daartoe beschikbaar zijn"⁴³. De al dan niet aanwezigheid van een behandelingsaanbod opnemen in de lijst van criteria is toch wel een vreemde en pragmatische eend in de bijt. Het lijkt ons betwistbaar vanuit het principe van de gelijke behandeling en ook de plicht van de overheid om dit te garanderen, dat het niet aanwezig zijn van bijvoorbeeld intensieve trajectbegeleiders het beslissen tot een adequate maatregel voor een individuele minderjarige formeel kan beïnvloeden.

3. A LA RECHERCHE DU MODÈLE PERDU

De hierboven beschreven krachtlijnen en voorstellen van de hervorming Onkelinx roepen een aantal vragen op ten aanzien van het bredere criminologische debat inzake de maatschappelijke reactie op jeugddelinquent gedrag. De wending die het Belgische hervormingsdebat in dit voorontwerp neemt, is op het vlak van het discours althans, deze van een vernieuwd vertrouwen in het beschermingsmodel. De historische pendelbeweging tussen beschermen en straffen lijkt daarom uit te slaan naar het beschermen en heropvoeden, weg van de bestraffing en repenalisering. Het ontwerp Onkelinx lijkt aldus het dreigende gevaar van een repenalisering in het voorontwerp Verwilghen te hebben afgewend. Ogenscheinlijk leidt de huidige hervorming van de wetgeving op de jeugdbescherming alzo tot een status quo wat de fundamentele jeugdbeschermingsvraagstukken betreft. Een aantal indicaties echter wijzen erop dat deze hervorming geen eenduidig *status quo* of bevestiging van het klassieke beschermingsmodel is.

Een eerste bedenking betreft de geproclameerde finaliteit van bescherming, hulpverlening en opvoeding van dit gemoderniseerde beschermingsmodel. Zoals de Minister duidelijk stelt blijft de filosofie dat de maatregelen draaien om bescherming, opvoeding en dwang. Het haast koppig discursief vasthouden aan de finaliteit van bescherming miskent de resultaten van onderzoek waaruit nochtans duidelijk blijkt dat in de praktijk van alledag niet alleen jeugdrechters en andere actoren diverse finaliteiten toekennen aan hun interventies, maar dat bovendien de betrokken minderjarigen de verschillende maatregelen ook als sanctionerend ervaren⁴⁴. Het vasthouden

aan mystifiërende boodschappen komt de duidelijkheid ten aanzien van jongeren niet ten goede.

De bevestiging van de basisfilosofie neemt echter niet weg dat andere finaliteiten ook een formele plaats verwerven: de finaliteit van herstel en de finaliteit van sanctiëring van ouders, hoewel deze laatste zou passen in de hulpverleningsfinaliteit ten aanzien van kinderen. De vraag kan gesteld hoe de finaliteit van herstel moet begrepen worden als bescherming of hulpverlening?

De aankondiging in het regeerakkoord dat het nieuwe jeugdrecht nog zou "voorzien in een *sanctionering* van delinquente jongeren tegen wie dit het enige middel is om onze maatschappij tegen hun criminele activiteiten te beveiligen", kunnen we nu duidelijk begrijpen als de sanctionering van diegenen die uitgesloten worden uit de jeugdbescherming.

Hierop aansluitend moeten we stilstaan bij de verantwoordelijkheid van de minderjarige. De hervorming van de jeugdbescherming houdt geen formele erkenning in van een strafrechtelijke verantwoordelijkheid of strafwaardigheid. Daartegenover stellen we wel vast dat de memorie van toelichting bol staat van het werkwoord "responsabiliseren": Een jongere moet ongeacht zijn leeftijd bewust worden van zijn daden, (...) van de leefregels in de maatschappij en van de verantwoordelijkheden die hij op zich zal moeten nemen", daarom moet "het antwoord op de delinquentie (...) in het bijzonder gericht (...) zijn op een responsabiliseren van de jongere". Diverse maatregelen, zoals de herstelgerichte maatregelen, de prestaties of het verbintenissenproject moeten hiertoe bijdragen. Jongeren worden dan wel niet strafrechtelijk verantwoordelijk geacht, zij worden wel geacht verantwoordelijkheid te kunnen opnemen om bijvoorbeeld de schade te herstellen of om de nodige verbintenissen aan te gaan en na te komen. Zij zijn bijvoorbeeld wel herstelwaardig, wat blijkbaar niet tot dezelfde impasses leidt als de strafwaardigheid⁴⁵. Onverantwoordelijke jongeren zullen dus wel verantwoordelijkheid moeten opnemen.

Dit brengt me bij een derde bedenking. De hervorming Onkelinx kan triomfantelijk gelezen worden als het afweren van de repenaliseringsbeweging die het voorontwerp Verwilghen nog verweten werd. De repressieve aanpak van jeugddelinquentie werd hiermee een halt toegeroepen. Daartegenover staat echter dat deze aanpassing van de jeugdbescherming de deur open zet naar een verbreding en verdieping van de interventiemogelijkheden ten aanzien van jeugddelinquenten. Daarenboven kunnen we vaststellen dat op diverse plaatsen penale elementen hun formele intrede hebben gedaan, zoals de criteria ter objectivering van de beslissingen van de jeugdrechter of de Everberg criteria. De voorgestelde hervorming van de uithandengeving versterkt daar bovenop het penitentiair antwoord op de voor de jeugdbescherming "inadequate" jeugddelinquenten.

De hervormde jeugdbescherming zal het mogelijk maken om een *panoplie* van interventies op te zetten waarvan het begin, de omvang en duur (het einde) in onduidelijkheid blijven gehuld. Zo zal het (theoretisch) mogelijk zijn om een bemiddeling aan te vatten op parketniveau (die om één of andere reden niet slaagt), gevolgd door een verplichte prestatie van 15 uur als voorlopige onderzoeksmaatregel, gevolgd door een poging tot bemiddeling of Hergo, dan wel een voorstel van een eigen project, met ondertussen een ondertoezichtstelling gekoppeld aan bepaalde voorwaarden of een plaatsing in een gemeenschapsinstelling of het volgen van een ambulante behandeling. Voor zij die ouder zijn dan 16 jaar kan deze *panoplie* uitlopen tot de leeftijd van 23 jaar, als een soort bescherming tegen de dreiging van de uithandengeving. Deze jeugdbescherming creëert de ruimte voor een alles omvattende, steeds aanwezige en op alles

ingrijpende interventie. Zo creëert het voorontwerp de wettelijke mogelijkheid om minderjarigen met meer dan één sanctie, maatregel of herstelgerichte afhandeling te treffen.

Het is dus onduidelijk voor een minderjarige om een helder antwoord te krijgen over wat hem boven het hoofd hangt als hij verdacht wordt van als misdrijf omschreven feiten. We vragen ons af wat de parketmagistraten hen zullen vertellen als zij deze jongeren wensen te herinneren aan de wet en aan de risico's die zij lopen.

Men kan uiteraard volhouden dat dit alles niet repressief is of geen repenaliserende dimensie heeft, maar het is alvast een verregaand interventionisme waartegen de wet geen enkele vorm van rechtsbescherming biedt. En dit alles nog steeds in het belang van de minderjarige. Het is opvallend te moeten vaststellen dat hieromtrent de grondrechten van minderjarigen blijkbaar (nog steeds) van geen tel zijn.

De succesvolle intrede van het herstelmodel past in deze panoplie benadering. De hervorming Onkelinx ruimt plaats voor een lineair, parallel of complementair circuit van herstelgerichte afhandeling. Hierbij rijst de vraag of dit inhaken als een complementair of parallel herstelrechtelijk circuit beantwoordt aan de uitgangsprincipe van de Restorative Justice, zoals bijvoorbeeld het principe van "no conflict theft"⁴⁶. Is het aanvaardbaar dat iemand via een bemiddeling of een Hergo de communicatie met zijn slachtoffer aangaat, tot een overeenkomst komt en die ook uitvoert, maar daar bovenop nog steeds een maatregel kan opgelegd krijgen van de rechtbank en ook nog geconfronteerd kan worden met schadevergoedingen ten aanzien van datzelfde slachtoffer? Hoe verhouden al deze "antwoorden" zich precies tot elkaar? De herstelrechtelijke bemiddeling diende zich aan als een nieuw (derde weg!) "antwoord" op jeugddelinquentie, weg van het beschermingsparadigma én vooral weg van het strafrechtelijke paradigma. Maar in deze hervorming verwordt het slechts tot een "bijkomend" antwoord. Het blijft daarom onduidelijk wat het "karakter" van dit nieuwe antwoord precies is. Wat is de plaats van herstelrecht in het kader van de publieke maatschappelijke reactie op criminaliteit binnen de grenzen van de rechtstaat?

Door het conflict "terug te geven aan de betrokkenen" en de bemiddelingsprocedure te richten op de veroorzaakte schade, "privatiseert" men het geding en wordt de dimensie van publieke (strafrechtelijke) verantwoordelijkheid weggegomd⁴⁷. Dit betekent dat indien men "het teruggeven van het conflict" au serieux neemt en herstelbemiddeling of Hergo mogelijk is, dat dan het dossier buiten de strafrechtelijke afhandeling wordt gehouden en effectief gedepenaliseerd wordt. Dat is wat de bemiddeling op parketniveau met verval van strafvordering inhoudt. Maar dit gaat niet op voor de voorgestelde herstelgerichte afhandeling op jeugdrechtsbankniveau.

Een laatste bedenking haakt in op de maatschappelijke en politieke haalbaarheid van de hervorming. Opvallend aan deze hervorming is dat zij vooral bestaande praktijken in Vlaanderen en Wallonië formeel erkent en een plaats geeft in de wet. Op zich kan dit natuurlijk als een goede zaak beschouwd worden. In deze zin is de Onkelinx hervorming alleszins een instrumentele hervorming. Dit betekent onmiddellijk ook dat deze hervorming geen echte revolutie of omwenteling zal veroorzaken in de dagdagelijkse praktijk van de jeugdbescherming en haar actoren. Iedereen kan min of meer voort doen zoals hij of zij bezig was. Schaart het werkveld zich achter deze hervorming vanuit een behoudsgezinde reflex? Of bestaat er vandaag opnieuw een inhoudelijk draagvlak voor het project van de jeugdbescherming in het werkveld anno 2005?

Uitgeleide

Het Belgische hervormingsdebat en de modellenstrijd lijken met het voorontwerp Onkelinx beslecht te worden in het voordeel van het beschermingsmodel. Het klassieke beschermingsmodel heeft onderweg echter heel wat van haar maagdelijkheid verloren⁴⁸. Dat met het voorontwerp Onkelinx de pendelbeweging van de repenalisering uit zijn koers werd geslagen, blijft nog de vraag. De blijde intrede van de vernieuwde jeugdbescherming verhult immers een verharding van de bescherming die meer dan ooit gericht is op een actieve responsabilisering van de jongere. Zij verhult ook nog steeds de afwezigheid van een duidelijke rechtsbescherming waarbinnen de minderjarige als actief subject van rechten wordt erkend. In plaats van de historische *uitgeleide aan de jeugdbescherming* wordt er met de voorgestelde hervorming vooral uitgeleide gedaan aan 30 jaar kritiek op de jeugdbescherming.

NOTEN

* Docent verbonden aan de Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Universiteit Gent en aan de vakgroep Criminologie van de Vrije Universiteit Brussel

1 Bij het verschijnen van dit themanummer is het voorontwerp beschikbaar zijn via de website van de Kamer (Doc. 51 1467/001). Voor deze bijdrage werd echter gewerkt met de stukken: Voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (22 oktober 2004, 39 p.); Samenvatting en Memorie van Toelichting (22 oktober 2004, 32 p.)

2 L. WALGRAVE, *Uitgeleide aan de jeugdbescherming*, Leuven, Acco, 1978; C. ELIAERTS, "De toekomst van het jeugdbeschermingssysteem", in: *Jeugdrecht: balansen perspectieven*, Contactcomité van organisaties voor jeugdzorg, 1989, 57-124, G.DE BOCK, *Overheen jeugd en recht*, Antwerpen/Arnhem, Kluwer/Gouda/Quint, 1982; E. VERHELLEN, *Interactie: jeugdbescherming en interactionisme*, Antwerpen, De Sikkel, 1978; C. ELIAERTS, "Jeugddelinquentie en jeugdbeschermingsrecht: een moeilijke relatie", *KIDS*, Deel 1.8., Centrum voor de Rechten van het Kind, Mys en Breesch, 1999, 49 p.; F. TULKENS & T. MOREAU, *Droit de la jeunesse. Aide-assistance-Protection*, Bruxelles, Larcier, 2000.

3 F. TULKENS & T. MOREAU, o.c., 242 e.v.; D. DEFRAENE en C. NAGELS, "L'avant projet de L. Onkelinx modifiant la loi du 8 avril 1965: une nouvelle protection pour mineurs délinquants", *L'année sociale*, 2004 (te verschijnen)

4 C. ELIAERTS, "De toekomst van het jeugdbeschermingssysteem", in: *Jeugdrecht: balansen perspectieven*, Contactcomité van organisaties voor jeugdzorg, 1989, 59-60.

5 C. ELIAERTS, 'Constructief sanctioneren en de hervorming van de wet op de jeugdbescherming', in: *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten. Een commentaar bij vijf jaar werking van BASI*, ELIAERTS, C., (red.), Brussel, VUBPress, 2002, 266.

6 Ook vanuit het werkveld en de academische hoek werden er diverse kritieken geformuleerd. Zie hiervoor het verslag van de Studiedag van 16 maart 2001 waar voor het eerst een publieke toelichting werd gegeven bij het kort daarop gelanceerde voorontwerp Verwilghen in: *TJK*, 2001/4.

7 Y. CARTUYVELS, « Les jeunes et la déviance: entre figure de la menace et population insécurisée », in: *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les dossiers de la Revue de Droit Pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2004, 65.

8 J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, 'Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis', *TJK*, 2002/2, 53-57.

9 Dit voormalige voorontwerp werd recent toch ingediend in de Kamer door de volksvertegenwoordigers Van Parys en Bourgeois, Parl. St. Kamer, doc 51-0288/001.

- 10 E. DUMORTIER en C. BROLET, "Où va la protection de la jeunesse? De la peur de la répression à la réforme du droit de la jeunesse », in : *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les dossiers de la Revue de Droit Pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2004, 107.
- 11 Y. CARTUYVELS, « Les horizons de la justice des mineurs en Belgique : vers un retour *soft* du pénal ? », *Déviance et Société*, 2002, vol 26/3, 283-296.
- 12 Regeerakkoord 2003. Een creatief en solidair België. Zuurstof voor een land, premier.fgov.be.
- 13 Memorie van Toelichting, p. 3-4
- 14 C. ELIAERTS, 'Constructief sanctioneren en de hervorming van de wet op de jeugdbescherming', in: *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten. Een commentaar bij vijf jaar werking van BAS!*, Eliaerts, C., (RED.), Brussel, VUBPress, 2002, 265.
- 15 H. GEUDENS, "Eerste bedenkingen bij (nieuw) ontwerp van wet van Onkelinx van november 2004", *Nieuwsbrief Suggnomé vzw*, 2004, Jaargang 5, nr. 4, 14-20.
- 16 Memorie van Toelichting, p. 5
- 17 Memorie van Toelichting, p. 6.
- 18 Art. 4, Voorontwerp
- 19 Art. 4, 3° Voorontwerp
- 20 Art. 4, 4° Voorontwerp
- 21 "De maatregelen omschreven in 1° tot 6° (behoud in eigen leefomgeving) verdienen de voorkeur. Plaatsing in een open afdeling verdient de voorkeur boven een plaatsing in een gesloten afdeling", Art. 4 2° Voorontwerp, p. 6.
- 22 "de herstelgedachte heeft een prominente plaats in het wetsontwerp", Memorie van Toelichting, p. 1.
- 23 Artikel 2 beoogt een aanpassing van de titel van de wet: Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en *het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade*, Voorontwerp, p. 2. (eigen cursivering)
- 24 Memorie van Toelichting, p. 11.
- 25 Artikel 12, Voorontwerp
- 26 H. GEUDENS, *l.c.*, 16-17.
- 27 Art. 5, Voorontwerp
- 28 Art. 12 § 4 Voorontwerp
- 29 Memorie van Toelichting, p. 4
- 30 Art. 15 & Art. 18, 1°, Voorontwerp
- 31 Art. 3 & 10, Voorontwerp
- 32 Memorie van Toelichting, p. 25
- 33 Advies, Raad van State,
- 34 Memorie van Toelichting, p. 4
- 35 M.W. BOL, Jeugdcriminaliteit over de grens, WODC, 2002/4, 83 p.
- 36 Memorie van Toelichting, p. 26
- 37 Art. 22, Voorontwerp
- 38 Art. 33, Voorontwerp
- 39 Art. 28, Voorontwerp
- 40 Artikel 4, 7° Voorontwerp & Memorie van Toelichting p.16
- 41 Memorie van Toelichting, p. 2
- 42 Art. 4, 6°, Voorontwerp; Art. 4, 1° Voorontwerp
- 43 Art. 4, 1°, Voorontwerp
- 44 I. RAVIER & THIBAUT, C., "Du tribunal de la jeunesse au placement en IPPJ: la parole des jeunes", *RDP*, 2003, 22-69. M. LEMMENS & I. VAN WELZENIS, *Plaatsing in het licht geplaatst. Registratieonderzoek naar de*

beslissingsprocedure t.a.v. en de hulpverlening in de gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdzorg, Leuven, OJC, 1999, 37.

45 F. TULKENS, Les impasses du discours de la responsabilité dans la repénalisation de la protection de la jeunesse », *La criminologie au prétoire*, Colloque du 50ième anniversaire 1935-1985 (ULB), Gent, Story-Scientia, 1985, 18-25.

46 CHRISTIE, N., 'Conflicts as property', *British Journal of Criminology*, 1977 (17), 1-15.

47 GUTWIRTH S. & DE HERT P., "Grondslagentheoretische variaties op de grens tussen het strafrecht en het burgerlijk recht. Perspectieven op schuld-, risico- en strafrechtelijke aansprakelijkheid, slachtofferclaims, buitengerechtelijke afdoening en *restorative justice*" in: *De weging van 't Hart. Idealen, waarden en taken van het strafrecht*, K. BOONEN, C.P.M. CLEIREN, R. FOQUÉ & Th. A. DE ROOS, Deventer, Kluwer, 2002, 121-170

48 E. DUMORTIER, "De bescherming van de delinquente jeugd: a never ending story?", *Nieuwsbrief Suggnomè Suggnomè vzw*, 2004, Jaargang 5, nr. 4, 13.